

Prve spominčice ne pozabiš nikoli ali rod *Myosotis* na Slovenskem

Besedilo: Polona Sušnik

Spominčice, ali kot bi jim rekli naši stari starši, mačje oči ali kurja očesca so cvetlice, ki v obliki modrikastih oblakov zacvetijo, ko se od nas poslovijo prvi pravi znanilci pomladi. Takrat lahko na gozdnih obronkih opazimo zgodnje vrste spominčic, poznejše pa vidimo do sredine poletja tako na njivah kot tudi na nekoliko bolj močvirnatih rastiščih. Kot okrasne rastline so priljubljene v vrtovih, predvsem zaradi čudovitih drobnih modrih cvetov, deloma pa tudi zaradi bogate simbolike, ki jo nosi njihovo ime. V zgodbah in legendah, ki poskušajo razložiti nastanek rastline in njenega imena (v angleščini *forget-me-not*, v nemščini *Vergissmeinnicht*: v dobesednem prevodu 'ne pozabi me'), večkrat srečujemo motive nesrečne ljubezni, zvestobe in spominjanja. Iz teh razlogov jih lahko opazimo v logotipih društev bolnikov z alzheimerjevo boleznijo in ob obletnicah vojn, bitk in genocidov.

Članek je nastal kot povzetek moje magistrske naloge z naslovom *Revizija skupine gozdne spominčice (Myosotis sylvatica agg.) v Sloveniji*. Magistrska naloga je obravnavala izključno skupino gozdnih spominčic, v tem članku pa bom poskušala bralcem *Trdoživa* predstaviti in nekoliko približati celoten rod teh čudovitih in skrivnostnih rastlin.

Rod spominčic (*Myosotis*) obsega okrog 100 vrst. Večino najdemo v območju zmerno toplega podnebja, nekaj pa tudi

v goratih predelih tropov. Spominčice so enoletnice, dvoletnice ali zelnate trajnice. Zanje so značilni svetlomodri cevasto-pladnjasti cvetovi s petimi venčnimi krkami in suličasto-jajčastimi listi. Cvetovi v premeru merijo med 2 in 10 mm in so združeni v socvetje – vijacek. Barva cvetov je pri večini vrst in primerkov svetlo modra, glede na stopnjo razvoja cveta, kislost tal ali zaradi drugih razlogov pa so venčni listi lahko rožnati, redko celo beli ali rumeni. Kot vse rastline v družini srhkolistovk (*Boraginaceae*) so tudi pri spominčicah po površini stebela in listov nameščene kratke in toge dlačice, zaradi česar je rastlina na otip srhkodlakava.

Četrta izdaja *Male flore Slovenije* (v nadaljevanju MFS) uvršča v rod *Myosotis* 10 vrst spominčic: planinsko (*M. alpestris*), njivsko (*M. arvensis*), pisano (*M. discolor*), poleglo (*M. decumbens*), podlesno (*M. nemorosa*), razraslo (*M. ramosissima*), močvirsko (*M. scorpioides*), redkocvetno (*M. sparsiflora*), togo (*M. stricta*) in gozdno spominčico (*M. sylvatica*). Čeprav MFS omenja 10 vrst, domnevamo, da v Sloveniji uspeva vsaj 13 različnih vrst spominčic. Enega od novih taksonov znotraj skupine gozdnih spominčic je potrdila tudi omenjena magistrska naloga, vendar še ne moremo z gotovostjo trditi, ali gre za novo vrsto ali le podvrsto.

Zaradi ozke sorodnosti in velike morfološke podobnosti med vrstami raziskovalci nekatere vrste spominčic združujejo v skupine oz. agregate. Za območje Slovenije so navedene štiri skupine, ki se med

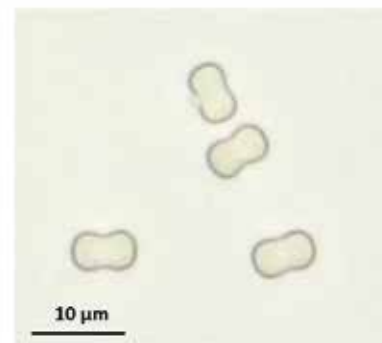
seboj jasno razlikujejo po morfoloških znakih.

Da bi spominčice med seboj pravilno razlikovali, moramo dobro poznati njihovo morfologijo. Za natančno določanje nekaterih vrst znotraj skupin potrebujemo tudi mikroskop, zato je določanje na terenu skoraj nemogoče. Za zanesljivo razlikovanje moramo opazovati več znakov. Zato moramo nabrati rastlino, ki ima tako popolno razvite cvetove kot tudi zrele plodiče. Pri spominčicah najprej opazimo modre cvetove. Ko opazujemo venčne cevi, moramo biti pozorni na njihovo velikost, obliko in barvo. Oblika čaše se med nekaterimi vrstami razlikuje, še posebej pomembni pa so laski na njeni bazi (ravni in kavljasti). Ko rastlina plodi, moramo biti pozorni na obliko, velikost in barvo plodičev pa tudi na obliko brazgotinice na bazi plodiča. Če po preverjanju makromorfoloških znakov še vedno nismo prepričani, katero vrsto imamo pred seboj, je najbolj gotovo pogledati pod mikroskop. Spominčice imajo med kritosemenkami najmanjši pelod, a se po njegovih dimenzijah ozko sorodne vrste med seboj dobro razlikujejo.

Njivske spominčice (*M. arvensis* agg.) najlažje razlikujemo od ostalih, saj so cvetovi vseh vrst v skupini manjši od 5 mm, najdemo pa jih na sušnih rastiščih. Velikokrat pride do zamenjav med planinsko spominčico (*M. alpestris*) in katero iz skupine gozdnih spominčic (*M. sylvatica* agg.), saj so za vse značilni veliki cvetovi (med 6

Socvetje močvirske spominčice (*Myosotis scorpioides* agg.). (foto: Polona Sušnik)

Znaki, ki so pomembni za razlikovanje med vrstami spominčic: velikost venca, razmerje med dolžino venčne cevi in čaše, oblika čaše, dolžina in oblika laskov na čaši, oblika plodičev, velikost pelodnih zrn. (foto: Polona Sušnik)

in 10 mm) in kavljasti laski na bazi čaše. Vendar planinska spominčica uspeva skoraj izključno na nadmorskih višinah nad 1.000 m, medtem ko gozdne spominčice vidavamo po nižinskih gozdovih, gozdnih robovih in sadovnjakih. Skupino močvirskih spominčic (*M. scorpioides* agg.) prepoznamo po velikih cvetovih in predvsem po tem, da na rastlini ni kavljastih laskov. Kot pove že njihovo ime, rastejo na vlažnih rastiščih, razlikovanje vrst znotraj skupine pa je zelo težavno.

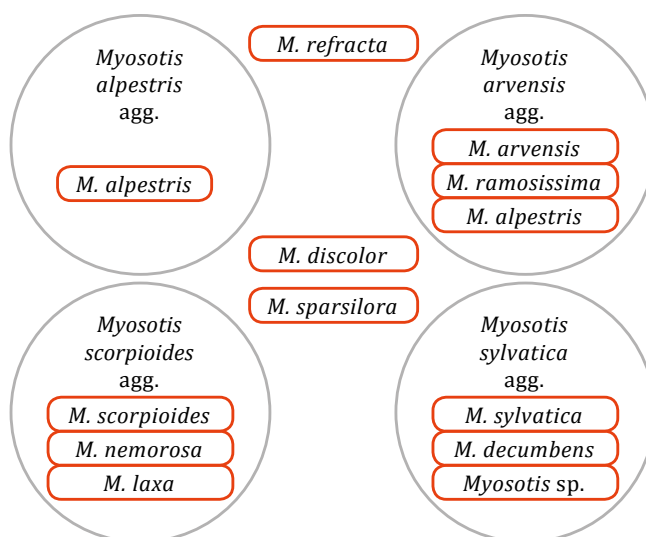
Raziskava v okviru magistrske naloge je potrdila, da v Sloveniji v skupino gozdnih spominčic uvrščamo tri samostojne vrste: gozdno in poleglo spominčico ter še en, do zdaj še neopisan takson spominčice. Omenjeni taksoni so se izkazali za morfološko izjemno podobne in se jih brez meritev peloda skoraj ne da razlikovati. V raziskavo smo vključili tudi planinsko spominčico, ki so jo analize morfoloških in ekoloških znakov lepo razločile od vrst iz skupine gozdnih spominčic, kar smo tudi pričakovali.

Čeprav naj bi raziskava razjasnila razlike med taksoni v skupini gozdnih spominčic, je odprla še več vprašanj. V prihodnosti bodo potrebne genetske študije skupine pa tudi natančna morfometrija ostalih

vrst iz rodu. Kljub številnim raziskavam spominčic, ki pri nas potekajo v zadnjem času, je rod še vedno slabo raziskan. Verjetno še nismo zbrali vseh vrst z območja Slovenije, saj naša dežela leži na stičišču raznolikih biogeografskih regij. Tu se srečujejo območja razširjenosti več vrst in določevalni ključi, ki veljajo za nekatere

vrste iz ostalih delov Evrope, za naše območje včasih niso uporabni. Zavedati se moramo, da je območje Slovenije z vidika biodiverzitete zelo posebno, zato ga moramo znati spoštovati in varovati. Prav na to bi nas lahko opominjala zapletena taksonomska situacija spominčic. ✨

rod *Myosotis*

Deset vrst spominčic, ki jih omenja zadnja izdaja *Male flore Slovenije*. Po sorodnosti so razdeljene v skupine oz. agregate. Dodani sta še vrsti *M. laxa* (odkrita 2007) in *M. refracta* (odkrita 2015), v skupino gozdnih spominčic pa je dodan tudi še nepoimenovani novi takson, odkrit v okviru magistrske naloge.

Primerjava velikih in malih cvetov spominčic – na levi strani ena od močvirskih vrst, desno pa vrsta z drobnimi cvetovi iz skupine njivskih spominčic. (foto: Polona in Matjaž Sušnik)